

Linnedsamlersken

Pastor S. Sørensen i Skovsømagle opholdt sig i året 1806, som teologisk kandidat, i København. Han havde tinget¹ sig i kost hos en gammel, skikkelig præsteenke, Madam Winther, i Lille Kirkestræde. Her havde han kun et eneste værelse på tredie sal med indgang fra trappegangen. I hans værelse var der dog en anden dør, der gik ind til et sideværelse; men den var blevet låset fra den modsatte side, og hans seng var sat for den, så der ikke var gennemgang. Indenfor denne dør havde værtinden et meget stort værelse på fire fag, men som kun brugtes til pakkammer såvel som til klæder og linned. Den flittige kandidat havde kun få bekendte; han sad næsten altid hjemme ved sine bøger, når han ikke gav time-informationer, og hver middag spiste han og drak kaffe med den gamle Madam Winther. Når han trådte ind i hendes værelse, fandt han hende altid ved rokken, som hun kun satte til side, når der var anrettet. Alle fire vægge i hendes dagligstue var behængt med fint spundet hørgarn i nøgler og net. Foruden sin stille logerende og en gammel tjenestepige, som besørgede husholdningen, så hun kun to andre mennesker, nemlig en hørkræmmer og en linnedvæver, som regelmæssigt den første dag i hvert fjerdingår² gjorde afregning med hende og modtog betaling for, hvad der i kvartalets løb var leveret hende af varer og af arbejde.

”Hvor De dog er umådelig flittig, gode Madam Winther!” – sagde kandidaten næsten hver dag, når han kom ind for at spise; og hun hilste ham venligt med et halvt suk, uden at tage foden fra rokken førend i det øjeblik, maden stod på bordet. – ”Men hvad bruger De alt det garn til?” – spurgte han da som oftest.

---

¹ ☺: Forhandlet

² ☺: Kvartalsvis

”Ih, hvad andet, allerbedste Hr. Sørensen, end til linned!” – svarede hun da gerne: – ”den Guds gave kan man aldrig have for meget af”. – Han fik da en lang historie om hendes ungdom, og hvorledes hun fra sit femte år havde spundet på den selvsamme rok og selv spundet hver tråd til sit udstyr – og, da hun blev præstekone på landet, ikke alene besørget selv den vidtløftige landsbyhusholdning, men ganske alene spundet hver tråd til sine tre døtres udstyr. Denne hendes levnedbeskrivelse endte da gerne med, at hun græd, medens hun fortalte ham, hvorledes alle tre døtre var døde inden deres bryllup. Hvad der så trøstede hende igen, var altid den tanke, at de alle tre havde spundet en lige så fin hørgarnstråd som hun selv, og at hun ikke havde skilt sig ved et eneste stykke linned eller dækketøj, som de kære børn havde spundet garnet til, samt at hun Gud ske lov selv endnu kunne spinde over et pund garn om ugen og hvert år lade forfærdige lige så mange sæt dækketøj af de fineste mønstre, som da hun var ugift og i sin kraftigste alder.

”Men, kære, gode Madam Winther!” – gentog da kandidaten – ”jeg kan kun ikke begribe, hvad De bruger alt det linned og dækketøj til: De lever jo ganske ene og gør aldrig selskaber, og De vil jo ikke sælge det ringeste til kræmmerne”.

”Hvad jeg bruger det til? allerbedste Hr. Sørensen! – hvor kan De spørge derom? Ser De ikke altid det hvideste dækketøj på mit bord? Og det fineste linned bærer jeg altid, med respekt at sige, på mit legeme; men hvad jeg ikke daglig bruger, det samler jeg i mine linnedskabe og udlufter jævnlige og lader det vaske hvert syvende år – men sælge det! – Gud bevare mig nådelig, allerbedste Hr. Sørensen! – ingen fornuftig husmoder skiller sig ved sit linned”.

”Men hvor får De plads til det?”.

”Jeg takker min Gud og opholder, bedste Hr. Sørensen, at jeg har råd til at bebo denne rummelige huslejlighed. I de første ti år vil der endnu være plads nok i salen til mine linnedskabe, og under Gud mig liv og helbred til at spinde og gøre lærred i tyve år til –”

”Men, allerbedste madam!” – afbrød han hende – ”til hvad nytte opdynger De alt det?”.

”Ih, min Gud!” – vedblev hun – ”gives der da nogen nyttigere ting i verden end fint og propert linned? Og De, som er en gudfrygtig ung mand, som snart skal være præst, kan de tvivle på nytten af Guds herligste gave og af den stille, huslige flid?”.

”Men De, som har været præstekone, har De glemt hvad der står om himlens fugle? – De spinder ikke, de væver ikke, de samler heller ikke dreiel¹ i linnedskabe” – indvendte kandidaten.

”Om jeg kender min Bibel? Jo det må De tro! Men De forandrer det kære Guds ord, bedste Hr. Sørensen!” – vedblev hun da ivrigt og hentede sin Bibel. – ”Det sted om fuglene vil jeg dog ikke efterslå – det kender vi nok; men husker De stedet i Daniels 10, 5. om den mand, profeten så iført linnede klæder og som jo var Vor Herre selv før hans åbenbarelse i kødet”.

”Nej, kære Madam Winther, det var en skabt engel, efter hvad teologerne af sammenhængen må slutte”. –

”Lige meget! Han har dog linnede klæder, ligesom alle de engle, vi læser om, der kom i hvide klæder til menneskenes børn – og kan De nægte, at der intet herligere gives i himmel og på jord til at arbejde for med sine hænder, end det velsignede linned? Husk på stedet hos Marcus i det 14. kap. 51. og 52. vers om den unge karl, som var klædt med et fint linklæde på sit bare legeme og som vist også var en engel! Ikke at tale om den rige mands dragt i Lucas 16, 19. og det mærkelige sted i Johannes Åbenbaring 15, 6. om de syv engle, som var iført rene og skinnende linklæder, ombundet omkring brysterne med guldbælter”.

”Bedste, kære Madam Winther, jeg tror sandt for Herren, De læser kun Deres Bibel for så vidt den handler om linned, og at selv Deres gudsfrygt og hvad der er det fornødne, til sidst kun bliver Dem hørgarn, dreil og særker². Tænk dog, for Guds skyld, på andre ting i verden! Ellers bliver det en fikts ide hos Dem, og De kan komme til at gå igen efter døden i Deres linnedkammer; thi hvor vor skat er, der er vort hjerte og vor sjæl. Løsriv Dem for Himlens skyld fra dette afgudereri! Læs dog engang imellem også smukke verdslige bøger! Må jeg ikke låne Dem nogle af mine!” –

”Læse? Hvad tænker De på, allerbedste Hr. Sørensen! Hvor skal jeg få tid til at læse, undtagen om søndagen? Og da holder jeg mig til Bibel og Postil³; de forleder ikke til afgudereri, ved jeg, og hvor kan der være noget ondt i, at jeg da fornemmelig mærker mig de steder, der kan oplive og styrke mig i min daglige gerning, og at jeg glæder mig over den glans, hvori det kære Guds linned skinner både i himmel og på jord fra de hellige profeters og apostles tider”.

---

¹ ∩: drejl; groft lærred, fremstillet af hørgarn, hamp eller bomuld

² ∩: Skjortelignende klædningsstykke

³ ∩: Prædikensamling i bogform; opbyggelige betragtninger over bibelske (nytestamentlige) tekster

Således omtrent kunne hun hver dag vedblive til hun havde spist sin middagsmad og drukket sin kaffe, hvorpå hun atter satte sin rok i gang, medens Hr. Sørensen tog afsked og gik til sine bøger.

En søndag eftermiddag havde han dog fået hende overtalt til at give sine tanker en anden retning. Han havde talt med hende om hendes forlovelsesdage og hendes kærlighed til hendes afdøde mand, og i den stemning, hun nu var kommet i, ville han læse Aksel og Valborg¹ for hende; men han kom ikke længere end til det sted, hvor klædet skæres over imellem de adskilte elskende. – ”Det var et linklæde” – udbrød da Madam Winther – ”et fint, skinnende linklæde, ikke sandt?”. Og nu kunne hun ikke tænke på andet.

Således gik det hver gang den omhyggelige kandidat, der virkelig frygtede for den uhyre ensidighed i den brave kones tænkning, ville tale med hende om andre ting og give hendes fantasi en anden retning.

Dels for at modarbejde hendes ensidige kærlighed til linned og dels af en vis forkærlighed, han selv havde for uldne nattrøjer, påtog han sig undertiden i en halv ironisk stemning at udvikle hende sin teori om uldens langt større vigtighed for verden, og ville bevise hende historisk, at ikke alene den så almindelige brystsyge her i Norden, med så megen anden skrøbelighed, men selv de nyere tiders overforfinelse og sædelige fordærvelse var kommen ind her i landet ved brugen af linned, medens vore forfædre, der gik med uldskjorter og aldrig kendte linned, var langt større, stærkere, friskere og i mange måder sædeligere end den nærværende generation.

Dette ville hun meget nødig indrømme ham, medens hun af Bibelen ville bevise ham linnedets tidligere brug i verden og blandt andet anførte stedet i Første Krønikernes 4, 21. om en hel slægt af linnedvævere. Men heri blev hun med megen lærdom slået af marken af kandidaten, der påstod, at det arbejde, hvoraf hin slægt var berømt, bevislig var bomuldsarbejde, og han benyttede meget spidsfindig dette hendes citat til at bestyrke sin berømmelse over ulden, hvortil han, på grund af navnet, også halvt henregnede bomulden. Hans bekymring over den brave kones fortabelse i hendes verdslige syssel var imidlertid alvorlig. Hvad der endnu mere forøgede hans uro for hende og næsten gjorde ham opholdet i hendes hus uhyggeligt, var den omstændighed, at han ofte om natten blev vækket ved en pუსlende lyd i det store pakkammer, hvortil døren fra hans værelse var spærret med sengen.

---

¹ Tragedie af Adam Oehlenschläger (1779-1850), 1810

Det forekom ham, at der ofte efter midnat blev lukket skabe op og i, medens der hele timer ligesom blev udpakket eller indpakket linned.

”Nu går dog Deres flid og iver alt for vidt, gode Madam Winther!” – sagde han en middag – ”når De ikke engang under Dem ro til Deres nattesøvn for det ulyksalige linned”.

”Hvorledes det? allerbedste Hr. Sørensen! Jeg ligger såmænd i min seng hver aften kl. ni og sover hver morgen til kl. seks. I mine unge dage sad jeg hver morgen kl. fem ved min rok; men noget gammel bliver man dog altid med tiden”.

”Ja så!” – svarede kandidaten og studsede – ”det må altså være pigen, der pusler om natten i det store pakkammer med Deres linned og dækketøj”.

”Pigen! Gud fri mig! Hun sætter aldrig sin fod der, uden jeg selv er med. Låsen er dirkefri, og jeg udleverer aldrig nøglen til nogen moders sjæl; den ligger hver nat under min hovedpude. De må, så visselig, have drømt, Hr. Sørensen!”.

”Ja, enten må jeg drømme med åbne øjne eller De må sukke og arbejde i søvne, gode Madam Winther! Men i nat ved jeg, drømte jeg ikke; jeg havde endnu ikke slukket mit lys, da vægteren råbte: ”Ræk os din hånd, o Frelsermand, så vorder byrden let!”. Det er klokken et, som De ved – men Deres gang og selv det lille suk, De undertiden uvilkårlig udstøder, hørte jeg tydelig i værelset ved siden af mit – og det var ikke lette byrder, De slæbte ud og ind af skabene; det kunne jeg høre på den tunge, hule lyd, det gav”.

”Herre, min Gud!” – udbrød Madam Winther og brast i gråd – ”De havde dog ret! Min sjæl har aldrig fred for det linned. I nat havde jeg et svært arbejde med at tælle det alt sammen i tankerne, eftersom jeg vidste det lå på hver hylde i hvert skab; jeg faldt først silde i søvn og må vel have drømt det samme; for da jeg vågnede, lå jeg i en iskold sved og var næsten afmægtig af træthed; men jeg lå i min seng – nøglen var under mit hovedgærde, og mine sko stod, som sædvanlig, omvendt for sengen med hælene indad, som jeg altid sætter dem inden jeg lægger mig til ro. Gud hjælpe mig, allerbedste Hr. Sørensen!” – vedblev hun med et dybt suk – ”er jeg da virkelig bleven til et spøgelse selv førend jeg er død! – Jeg husker nok, De truede mig engang med, jeg ville komme til at gå igen i mit linnedkammer efter døden, fordi jeg har gjort det kære linned til min afgud – thi hvor et menneske har sin skat, der må hans sjæl jo være. Men, De er en lærd mand – sig mig på Deres samvittighed – tror De, det er muligt, at man således kan være bemærkelig på et andet sted, end hvor man virkelig er, og man på en sådan

spøgelsesagtig måde kan give sin sjæls nærværelse og sysler til kende, hvor man dog blot er til stede med sine fredløse tanker?” –

Hun sagde dette i en slags spænding og selv i et andet sprog, end der var hende sædvanligt.

”Nej, for pokker, det tror jeg ikke” – svarede Sørensen og studsede – ”men jeg tror, De ligefrem går i søvne, uden at vide det, og vågner først, når De er kommen tilbage igen og virkelig har været i linnedkamret”.

”Ak, gid det dog ikke var værre! allerbedste Hr. Sørensen!” – bad hun ængstelig – ”tjen mig i at tage nøglen til mit linnedkammer ind til Dem i nogle nætter! Så ved jeg da, at jeg ikke kan komme virkelig derind, og så vil med Guds hjælp det pusleri få ende”.

Kandidaten føjede hende deri. I tre nætter havde han den store pakkammernøgle inde hos sig. For at ingen fremmed skulle bemægtige sig den, havde han måttet love den gamle at lægge den under sin hovedpude.

Den første nat sov han roligt og mærkede intet. Den anden nat vågnede han ved den samme puslen og syslen i sideværelset, som han før havde bemærket. Han greb straks efter pakkammernøglen under sin hovedpude og fandt den liggende på sit sted. Hin puslen var nu også ophørt, og han mente, det dog muligt kunne have været en drøm med en gentagelse af, hvad han før virkelig havde hørt på denne tid af natten. Vægteren havde just råbt et. Han talte intet derom til Madam Winther; men tredie nat på samme tid troede han atter længe at have hørt den uhyggelige puslen i sideværelset. Han var dog bleven liggende stille med lukkede øjne og havde lyttet. Endelig ophørte hin fatale lyd; men noget efter syntes han, at hans hovedpude bevægede sig under hans hoved, og han hørte et dæmpet suk. Det var en måneskinsnat; han lå med ansigtet mod den spærrede dør, for ikke at forstyrres af månelysen. Efter nogen betænkning vendte han sig pludselig, og så nu en kridhvid skikkelse svæve gennem stuen og forsvinde ved gangdøren, som der faldt skygge over fra hjørneskabet. Han så ikke døren bevæge sig; men han syntes at høre en sagte klirren ved låsen. Han stod op for at undersøge det hele. Den store pakkammernøgle lå ligesom forrige nat under hans hovedpude – og gangdøren var lukket i lås. Hans dørnøgle hang på sømmet ved hjørneskabet. En mulighed var det, at den skinnende hvide skikkelse, han troede at have set, havde været Madam Winther i sit hvide nattøj, der i ubevidst søvngængertilstand havde været i hans kammer, hvortil hun instinktmæssigt kunne have benyttet sig af sin egen nøgle til stuen; men hun måtte da vel have været der to gange samme nat, først for at hente pakkammernøglen under hans hovedpude, og siden for at lægge den der

igen; thi at hun eller nogen anden måtte have været i pakkammeret den nat, kunne han ikke tvivle om.

Det hele eventyr satte ham dog i en besynderlig stemning. Næste dag holdt han en alvorlig advarselstale til Madam Winther over hendes afgudsdyrkelse, som han kaldte det, med det fordømte linned, og han besluttede at flytte ud af huset den følgende dag.

Sidste nat, han sov der i huset, vågnede han ved samme time, imellem tolv og et, ved samme hemmelighedsfulde puslen og travlhed i linnedkamret. Det formentlige søvngængereri havde nu modtaget en vis spøgelsesagtig skikkelse i hans fantasi ved værtindens gentagne forsikring, at intet levende menneske og hun nu heller ikke selv på nogen bekendt naturlig måde kunne komme derind, når han selv havde nøglen under sin hovedpude og lod sin dørnøgle sidde i sin lukkede dør. Dette havde han også denne aften iagttaget. Uvilkårlig havde han nu fornemmet en ham hidtil ubekendt gru for en naturhemmelighed, som han ikke kunne forene med sine begreber, men om hvis mulighed den gamle så ængstelig havde spurgt ham. Han fór op med heftig uro og kom med albuen til at støde til døren, som spærredes af hans seng og som gik ind til linnedkamret. Han troede, den var tillåset; men dette måtte ikke være tilfældet – den sprang helt op, og den lange, dybe linnedsal lå, halvt oplyst af månelys, for hans øjne. Han stirrede forbavset derind, men så kun skabe og borde. På alle bordene lå der store stabler af linned, og et af skabene syntes ham stod åbent; men der var dødsstille, og han så intet menneske. Han rejste sig halvt op i sengen for at trække døren til, og hans blik faldt derved til en krog af stuen, som det svageste månelys oplyste. Her så han nu pludselig den samme hvide skikkelse, der forrige nat var svævet gennem hans stue, og han troede tydeligt at kende sin værtindes magre, blege ansigt, kun var det endnu blegere end sædvanlig. Hun stod ubevægelig som et marmorbillede og vendte de dødt stirrende øjne imod ham. Han drog døren hastig til og bandt den fast forinden med sit halstørklæde; han lagde sig tilbage i sengen, men kunne ikke sove; han syntes atter at høre en sagte puslen derinde, som dog øjeblikkelig ophørte. Den store nøgle lå under hans hovedpude. Hun må dog gå i søvne, og har måske en hovednøgle til linnedkamret, tænkte han – men billedet af hin stirrende skikkelse syntes ham dog for skyggeagtig til at være et virkeligt menneske; det vedblev at stå ængstende for hans fantasi, og han lukkede ikke et øje den hele nat.

Uden nærmere at undersøge denne sag og uden at forurolige den brave gamle kone med videre meddelelser om sit natlige eventyr, flyttede han, efter sin bestemmelse, næste dag ud af huset.

Kort efter blev kandidat Sørensen præst på landet. I året 1808 opholdt han sig nogle dage i København, og da han en morgen gik igennem Lille Kirkestræde, så han uvilkårlig efter sin gamle studentebolig. Det grå bindingsværkshus var forsvundet, og i dets sted stod der et halvopført grundmuret hus på tre etager, men uden tag og vinduer. Det forrige hus var brændt i bombardementet 1807¹. Han erkyndigede² sig om sin gamle værtinde og opsøgte hende i hendes daværende bolig i Nyhavn. Han fandt hende mild og venlig, som altid, ved sin rok, og – som han syntes – med et meget gladere ansigt end nogensinde før. Det gamle vanesuk havde hun dog ikke aflagt. ”Ak! velkommen, allerbedste Hr. Pastor!” – udbrød hun og rakte ham den ene hånd, uden at rejse sig fra rokken, medens hun bad ham tage plads i stolen ved siden af sig. – ”Gud ske lov og tak, jeg ser Dem igen, kære Hr. Sørensen!” – vedblev hun – ”jeg har meget at takke Dem for; næst den kære Gud velsigner jeg Dem hver dag siden i fjor efterår. De havde ret: Det linned og det pakkammer var min ulykke; jeg havde aldrig fred derfor, og jeg var bange for, jeg allerede på en måde gik igen derfor, som et spøgelse, i levende live; men så sendte Vor Herre os de engelskmænd, som tog vor flåde og brændte vor by – og det var min frelse. Alt mit linned brændte, Gud ske lov! på det nær, jeg havde til daglig brug – og siden tænker jeg aldrig mere på at samle linned eller spinder en tråd dertil”. I det samme snurrede hun ivrig sit rokkehjul.

”Men min Gud og Fader! De sidder jo ved rokken endnu, som altid” – udbrød Hr. Sørensen – ”og De har jo næppe tid til at tage hånden fra tråden for at række mig den”.

”Allerbedste Hr. Sørensen! Luk dog Deres velsignede øjne op og se! – Jeg takker min Gud for tabet af det ulyksalige linned, og jeg glemmer aldrig Deres gudfrygtige ord – nu spinder jeg kun uld”. – Hun viste ham en hel dragkiste med uldgarn og en del uldne trøjer, hvoraf han måtte modtage en til foræring. Han rystede på hovedet med et ironisk smil og roste den fortræffelige trøje, men opgav muligheden i at bringe hendes omvendelse videre end fra linned til – uld.

~~~~~

---

¹ Jf. *Københavns Bombardement*, september 1807

² ☪: forhørte